Oblicza dobrobytu

wybrane zagadnienia

Tom V

redakcja naukowa
Krystyna Strzała

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Oblicza dobrobytu

Oblicza dobrobytu
wybrane zagadnienia

Tom V

redakcja naukowa
Krystyna Strzała

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
Gdańsk 2022

Recenzenci
prof. dr hab. Stefan Angielski
dr hab. Magdalena Błażek
dr hab. Dorota Ciołek, prof. UG
prof. dr hab. Krzysztof Jajuga
dr hab. Marietta Janowicz-Lomott, prof. SGH
dr hab. Tomasz Kawka, prof. UG
prof. dr hab. Józef Adam Liwo
prof. dr hab. Wiesława Łysiak-Szydłowska
prof. dr hab. Elżbieta Ostrowska
prof. dr hab. Ewa Oziewicz
dr Beata Pawłowska
dr hab. Tomasz Plata-Przechlewski, prof. PSW
dr Ewa Raniszewska
dr Jolanta Sala, prof. PSW
prof. dr hab. Krystyna Strzała
dr Katarzyna Strzała-Osuch
prof. dr hab. Jadwiga Suchecka
dr hab. Janina Suchorzewska, prof. GUMed
dr hab. Dariusz Trojanowski, prof. UG
dr hab. Marian Turek, prof. WSB
dr hab. Ewa Wycinka, prof. UG

Redaktor Wydawnictwa
Justyna Zyśk

Proofreading
David Malcolm, Jennifer Zieliński

Projekt okładki i stron tytułowych
Filip Sendal

Skład i łamanie
Mariusz Szewczyk

Publikacja sfinansowana przez Powiślańską Szkołę Wyższą

© Copyright by Uniwersytet Gdański
Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

© Copyright by Powiślańska Szkoła Wyższa

ISBN 978-83-8206-504-6 (UG)
ISBN 978-83-956346-1-1 (PSW)

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 11 37, tel. kom. +48 725 991 206
e-mail: wydawnictwo@ug.edu.pl
wydawnictwo.ug.edu.pl

Księgarnia internetowa: wydawnictwo.ug.edu.pl/sklep/

Druk i oprawa
Zakład Poligrafii Uniwersytetu Gdańskiego
ul. Armii Krajowej 119/121, 81-824 Sopot
tel. +48 58 523 14 49

Spis treści

Wprowadzenie (Krystyna Strzała) 7

Introduction (Krystyna Strzała) 11

Jolanta Sala, Halina Tańska
Polityka naukowa i innowacyjna w osiąganiu idei państwa dobrobytu 15

Łukasz Konopielko
Wpływ programów unijnych na dobrobyt społeczny na przykładzie Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa 25

Jovana Kisin, Svetlana Mihić, Jelena Vemić Djurković
Possibilities for economic prosperity with the application of the smart city concept 35

Adam Mateusz Suchecki
The cultural activity of seniors: A challenge for Polish cultural policy 49

Jelena Vemić Djurković, Jovana Kisin
Aspects of the impact of technological progress on the employment process: Global trends 59

Kamran Valizada
Ethical issues in workplaces 73

Gohar Voskanyan
Current situation of agricultural insurance and development trends in Armenia 81

Aleksandra Czarnobaj
Dane medyczne w cyberprzestrzeni 87

Tomasz Plata-Przechlewski
Excess deaths in Poland in 2020–2021: An exploratory analysis 97

Katarzyna Sygit, Kamila Kmieć
Medical advice for patients with cardiovascular diseases during the COVID-19 pandemic 107

Ewa Wodzikowska
Studium przypadku pacjenta hospitalizowanego z COVID-19 115

Dorota Trybusińska, Małgorzata Chmielewska, Aneta Joanna Musiał
Zagrożenia w pracy pielęgniarek podczas pandemii COVID-19 127

Anna Andreeva, Radostina Kostova
Difficulties people with hearing loss have communicating during the COVID-19 pandemic 135

Tsvetomira Boycheva, Miglena Simonska
Telepractice in speech-language therapy during COVID-19 in Bulgaria 141

Khadiza Akter Trishna, Farhana Israt Jahan, Amika Saha, Md. Mizanur Rahman
A cross-sectional survey on the knowledge, awareness, attitudes, and practices of the general population in a community in Bangladesh regarding COVID-19 149

Yazun Bashir Jarrar
Reduced expression of cytochrome 1A1 protein in the human platelets of cigarette smokers 161

Wprowadzenie

Niniejszy piąty już tom monografii *Oblicza dobrobytu – wybrane zagadnienia*, podobnie jak wcześniejsze wydania, jest próbą przedstawienia problematyki dobrobytu z punktu widzenia różnych dyscyplin naukowych. Czytelnik znajdzie tu rozdziały podejmujące tę kwestię w ujęciach społecznym i ekonomicznym. Nieco miejsca poświęcono również na naświetlenie problemów związanych z nowymi technologiami i ich wykorzystaniem w ogólnie pojmowanym budowaniu dobrobytu. W części monografii powstałej na gruncie nauk medycznych większość rozdziałów – z racji ogólnoświatowego wstrząsu wywołanego pandemią koronawirusa – poświęcona jest właśnie tematyce choroby COVID-19.

Monografia składa się z szesnastu rozdziałów. Pierwszy z nich, *Polityka naukowa i innowacyjna w osiąganiu idei państwa dobrobytu* autorstwa Jolanty Sali i Haliny Tańskiej, przypomina, że podstawą materialną powiększania dobrobytu społecznego jest wzrost gospodarczy. Analizy autorek skupiają się na znaczeniu nauki, innowacyjności oraz roli państwa w ustalaniu odpowiednich dla nich polityk w rozwoju współczesnych gospodarek. Czytelnik w rozdziale pierwszym zapozna się ze stanem ilościowym i jakościowym działalności B + R + I w Polsce w drugiej dekadzie XXI w., ich uwarunkowaniami, a także przeszkodami w rozwoju.

Dyskusję nad znaczeniem szeroko pojętej digitalizacji gospodarki i społeczeństwa w osiąganiu dobrobytu społecznego podjął Łukasz Konopielko w rozdziale drugim zatytułowanym *Wpływ programów unijnych na dobrobyt społeczny na przykładzie Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa.* Szczegółowe rozważania autora opierają się na tezie, iż realizacja wymienionego w tytule Programu poprzez zwiększenie dostępności Internetu oraz kompetencji cyfrowych ma znaczenie w powiększaniu dobrobytu społecznego Polaków. Lektura tej części monografii dostarcza informacji na temat poziomu digitalizacji w Polsce, polityki cyfrowej realizowanej w kraju w ramach funduszy europejskich w perspektywie finansowej 2014–2020, zakresu działań przewidzianych w Programie Operacyjnym Polska Cyfrowa.

Prognozy demograficzne na najbliższe dziesięciolecia wskazują, że liczba mieszkańców miast będzie wzrastać. W tym kontekście jeszcze większego znaczenia nabiera opracowanie i wdrażanie koncepcji inteligentnego miasta – najczęściej proponowanego modelu rozwoju dla współczesnych miast. Dzięki rozdziałowi przygotowanemu przez Jovanę Kisin, Svetlanę Mihić i Jelenę Vemić Djurković pod tytułem *Koncepcje inteligentnego miasta w budowaniu dobrobytu gospodarczego* (oryg. *Possibilities for economic prosperity with the application of the smart city concept*) można zdobyć wiedzę na temat definicji tzw. *smart city*, relacji

między inteligentnym rozwiązywaniem problemów miejskich a rozwojem gospodarczym i dobrobytem społecznym.

W czwartym rozdziale *Aktywność osób starszych w kulturze – wyzwanie dla polskiej polityki kulturalnej* (oryg. *The cultural activity of seniors: A challenge for Polish cultural policy*) również wykorzystano wyniki prognoz demograficznych. Adam Mateusz Suchecki skupił się tu na problemie starzejącego się społeczeństwa w Polsce i konsekwencjach tego procesu dla polskiej polityki kulturalnej. Autor przeprowadził także analizę wydatków państwa, samorządów i gospodarstw domowych seniorów na kulturę. Ponadto przedstawił postulat, aby starania władz na szczeblu państwowym, samorządowym oraz organizacji non-profit, poza dążeniem do zwiększenia dostępności i atrakcyjności kultury dla seniorów, koncentrowały się także na społecznej recepcji osób starszych oraz wzmacnianiu ich roli w multipokoleniowym dialogu.

Kolejny rozdział monografii, *Wpływ rozwoju technologicznego na proces zatrudnienia – globalne trendy* (oryg. *Aspects of the impact of technological progress on the employment process: Global trends*) autorstwa Jeleny Vemić Djurković oraz Jovany Kisin, ogniskuje się wokół kwestii dotyczących osób w wieku produkcyjnym, prezentując temat przemian zachodzących w procesach zatrudnienia. Celem autorek było wskazanie i przeanalizowanie kluczowych, globalnych trendów w procesie rekrutacji pracowników, powstałych pod wpływem zmian technologicznych, a zwłaszcza informatyzacji, oraz oszacowanie szans i zagrożeń, jakie stwarzają one dla firm. W kontekście dobrobytu społecznego należy zaznaczyć, że skuteczny proces rekrutacji umożliwia firmom zatrudnienie najlepszych kandydatów na dane stanowiska, co powinno przełożyć się na poprawę wyników finansowych przedsiębiorstwa i w konsekwencji budować materialne podstawy dobrobytu jednostek i społeczeństwa.

W obszarze problematyki związanej z zatrudnieniem mieści się szósty rozdział monografii przygotowany przez Kamrana Valizadę *Zagadnienia etyczne w miejscach pracy* (oryg. *Ethical issues in workplaces*). Autor podjął w nim próbę odpowiedzi na pytanie, czym jest etyka biznesu, oraz na inne kwestie etyczne. Postawił tezę, że do rozwiązywania dylematów etycznych w miejscach pracy potrzebne są nie tylko zdolności interpersonalne i negocjacyjne, lecz także cechy i umiejętności, takie jak: uczciwość, współpraca, szacunek, rzetelność, odpowiedzialność. Czytelnik w rozdziale tym znajdzie również opis przypadku prawdziwego dylematu etycznego, który autor rozpatrzył w kategoriach konsekwencjalizmu.

Poziom dobrobytu społecznego może ulec znacznemu pogorszeniu na skutek różnorakich zdarzeń losowych. Formą zabezpieczenia się przed negatywnymi skutkami niektórych z nich mogą być polisy ubezpieczeniowe. Gohar Voskanyan w rozdziale zatytułowanym *Aktualna sytuacja i trendy w rozwoju systemu ubezpieczeń rolnych w Armenii* (oryg. *Current situation of agricultural insurance and development trends in Armenia*) przybliżył problem ubezpieczeń rolnych w tym azjatyckim kraju, a także wysunął propozycje działań mających na celu upowszechnienie korzystania z tej formy asekuracji przez rolników.

Rozdział *Dane medyczne w cyberprzestrzeni* autorstwa Aleksandry Czarnobaj jest swego rodzaju pomostem pomiędzy częścią monografii poświęconą kwestiom ekonomiczno-społecznym związanym z dobrobytem społecznym a częścią skupioną wokół zagadnień zdrowotnych i medycznych. Autorka naświetliła tu problem ochrony danych medycznych

jako szczególnej kategorii danych osobowych oraz zagadnienia dotyczące ich cyberbezpieczeństwa, a także omówiła standardy krajowe i międzynarodowe w zakresie ochrony danych w przestrzeni cyfrowej.

Budowanie dobrobytu społecznego wymaga dużych zasobów materialnych i intelektualnych, dobrego i racjonalnego ich wykorzystania. Realizowane strategie nierzadko mają długofalowy charakter. W tym kontekście interesującym obszarem eksploracji dla badaczy jest niewątpliwie ocena wpływu pandemii COVID-19 na poziom dobrobytu społecznego. Teksty zawarte w prezentowanym tomie nie podejmują jeszcze rozważań z tego zakresu, gdyż powstały w początkowym okresie pandemii.

Interesujący przyczynek do dyskusji nad śmiertelnością spowodowaną wirusem SARS-CoV-2 w Polsce stanowi rozdział Tomasza Platy-Przechlewskiego zatytułowany *Zgony nadliczbowe w Polsce w latach 2020–2021. Analiza eksploracyjna* (oryg. *Excess deaths in Poland in 2020–2021: An exploratory analysis*). Jak zaznacza autor, celem przeprowadzonych analiz było szukanie wartości „dziwnych", interesujących w danych dotyczących liczby zgonów oraz postawienie pytań na temat ich jakości i wiarygodności.

W rozdziale *Porady medyczne dla pacjentów z chorobami układu krążenia w dobie pandemii COVID-19* (oryg. *Medical advice for patients with cardiovascular diseases during the COVID-19 pandemic*) autorki Katarzyna Sygit i Kamila Kmieć na podstawie przeglądu literatury opracowały zalecenia lekarskie dla grupy pacjentów szczególnie zagrożonych ciężkim przebiegiem choroby wywołanej wirusem SARS-CoV-2. W rozdziale tym można zapoznać się m.in. ze szczegółowymi zaleceniami lekarskimi dla pacjentów z nadciśnieniem tętniczym, po zawale mięśnia sercowego, z migotaniem przedsionków oraz ogólnymi poradami w zakresie profilaktyki zakażeń nowym koronawirusem.

Studium przypadku pacjenta hospitalizowanego z COVID-19 przeprowadzone przez Ewę Wodzikowską jest tematem kolejnego rozdziału monografii. Autorka przeanalizowała w nim przebieg choroby, leczenia i pielęgnacji 50-letniej pacjentki chorej na COVID-19. Na tym przykładzie przedstawiła możliwość zastosowania teorii pielęgniarstwa Hildegardy Peplau w ustaleniu planu opieki nad pacjentem oraz w ocenie podjętych działań pielęgnacyjnych.

Jak powszechnie wiadomo, praca personelu szpitali w okresie pandemii koronawirusa była szczególnie wymagająca. Dorota Trybusińska, Małgorzata Chmielewska i Aneta Joanna Musiał w rozdziale *Zagrożenia w pracy pielęgniarek podczas pandemii COVID-19* na podstawie przeglądu literatury zaprezentowały szczegółowe problemy, z którymi musiał sobie radzić personel medyczny, a więc także personel pielęgniarski, w tym szczególnym czasie. Autorki zwróciły uwagę, że praca w warunkach pandemii COVID-19 była dla pracowników służby zdrowia dużym obciążeniem zarówno fizycznym, jak i psychicznym. Obciążeniem, które musieli podźwignąć własnymi siłami, gdyż zabrakło systemowych rozwiązań zapewniających tej grupie zawodowej możliwość skorzystania m.in. z pomocy psychologicznej.

Pandemia COVID-19 zmieniła warunki funkcjonowania ludzi na całym świecie. Wymusiła wypracowanie nowych form m.in. pracy, nauki, spędzania wolnego czasu i komunikacji. Jak wykazały Anna Andreeva i Radostina Kostova w rozdziale *Trudności osób z ubytkiem słuchu w komunikowaniu się podczas pandemii COVID-19* (oryg. *Difficulties people with hearing loss have communicating during the COVID-19 pandemic*), na podstawie

badań przeprowadzonych wśród 42 osób z ubytkiem słuchu, noszenie maseczki ochronnej na twarzy przez rozmówcę ma negatywny wpływ na jakość komunikacji tej grupy osób. Maseczka ochronna utrudnia bowiem percepcję dźwięków mowy o wysokiej częstotliwości, odbiór sygnałów mimicznych oraz uniemożliwia czytanie z ruchu warg rozmówcy.

W kolejnym rozdziale, zatytułowanym *Zdalna terapia logopedyczna w Bułgarii podczas pandemii COVID-19* (oryg. *Telepractice in speech-language therapy during COVID-19 in Bulgaria*) Tsvetomira Boycheva i Miglena Simonska zwróciły uwagę na zmiany w pracy logopedów uwarunkowane przez ograniczenia epidemiczne. Logopedzi, tak jak wiele innych grup zawodowych, aby kontynuować swoją pracę, musieli bowiem korzystać z telekomunikacji. W toku przeprowadzonego badania autorki scharakteryzowały m.in. wykorzystywane przez bułgarskich logopedów formy zdalnej terapii logopedycznej oraz rodzaje zaburzeń, nad którymi w ten sposób pracowano z pacjentami. Mimo że bułgarscy logopedzi znaleźli możliwości kontunuowania terapii z pacjentami w warunkach lockdownu, autorki wskazały na konieczność ustalenia standardów i norm zdalnej terapii logopedycznej oraz zorganizowania szkoleń dla logopedów dotyczących prowadzenia terapii w formie zdalnej.

Wiedza na temat wirusa SARS-CoV-2 i choroby nim wywołanej może przyczynić się do ograniczenia transmisji wirusa, szybszego zastosowania leczenia, a w konsekwencji zmniejszenia liczby zgonów związanych z infekcją nowym koronawirusem. W tym kontekście interesujące są wyniki badań dotyczące wiedzy, świadomości, nastawienia i postępowania z zagrożeniem COVID-19 mieszkańców terenów wiejskich Bangladeszu (*A cross-sectional survey on the knowledge, awareness, attitudes, and practices of the general population in a community in Bangladesh regarding COVID-19*), które zaprezentowane zostały przez zespół w składzie: Khadiza Akter Trishna, Farhana Israt Jahan, Amika Saha, Md. Mizanur Rahman. Dane zebrane w okresie od grudnia 2020 r. do lutego 2021 r. wskazują, że w tym czasie badani mieli jedynie podstawowe informacje na temat nowego koronawirusa, jego transmisji i choroby COVID-19.

W rozdziale zamykającym niniejszy tom zatytułowanym *Zmniejszona ekspresja białka cytochromu 1A1 w ludzkich płytkach krwi u palaczy papierosów* (oryg. *Reduced expression of cytochrome 1A1 protein in the human platelets of cigarette smokers*) przedstawiono wyniki badań przeprowadzonych techniką *western blot* przez Yazuna Bashira Jarrara. Na podstawie analiz próbek krwi pochodzących od osób palących i niepalących autor ustalił, że palenie papierosów obniża ekspresję białka CYP1A1, które według doniesień innych badaczy jest odpowiedzialne m.in. za aktywacją związków rakotwórczych.

Przekazując kolejny tom monografii *Oblicza dobrobytu*, wyrażam nadzieję, że treści w niej zawarte spotkają się z zainteresowaniem ze strony Czytelników, życzliwym przyjęciem oraz zostaną poddane konstruktywnej krytyce, co z kolei stanowić będzie przyczynek do dalszych dyskusji, polemik i badań naukowych. Chciałabym zarazem podziękować Autorom rozdziałów za wkład w powstanie niniejszej monografii oraz za okazaną cierpliwość w oczekiwaniu na efekt tych starań w postaci niniejszej publikacji.

Krystyna Strzała

Introduction

This, the fifth volume of *Faces of prosperity – selected issues*, similarly to previous volumes is an attempt to capture and present the issue of prosperity from the viewpoint of various academic and scientific disciplines. The reader will find here chapters that address this issue in social and economic terms. Some space was devoted to illuminating problems linked with new technologies and their use in the service of building prosperity overall. In the part of this volume dedicated to the medical sciences, most of the chapters, because of the worldwide shock created by the coronavirus pandemic, focus on topics associated with COVID-19.

The volume comprises sixteen chapters. The first chapter is entitled *Scientific and innovative policy for achieving the ideal of a prosperous state* by Jolanta Sala and Halina Tańska reminds us that the foundation for increasing the material prosperity of society is economic growth. The authors' analysis focuses on the importance of science, innovation, and the role of the state in making appropriate policy that supports the development of modern economies. In this chapter, the reader will learn about the quantitative and qualitative state of R + D + I endeavors in Poland in the 2020s, their condition, and obstacles to development.

In chapter two Łukasz Konopielko discusses in broad terms the importance of digitalizing both the economy and society to achieve social well-being in his piece entitled *Impact of EU programs on social welfare: Operational Programme Digital Poland.* The author's detailed considerations are based on the thesis that the implementation of the operational program by increasing Internet access and digital competence will increase the social prosperity of Poles. Reading this chapter will introduce the reader to the level of digitalization in Poland, digital policies that have been implemented in Poland with funding from the 2014–2020 long-term European Union budget, and the scope of activities set out in the Operational Programme Digital Poland.

Demographic prognoses for the coming decade indicate that urban populations will grow. In this context, developing and implementing the concept of the smart city, which is the most frequently proposed development model for modern cities, is increasingly important. Thanks to the chapter written by Jovana Kisin, Svetlana Mihić, and Jelena Vemić Djurković entitled *Possibilities for economic prosperity with the application of the smart city concept*, the reader can learn about the definition of the so-called smart city and relations between intelligently solving urban problems and economic development and social well-being.

The fourth chapter, entitled *The cultural activity of seniors: A challenge for Polish cultural policy*, also uses the results of demographic prognoses. Adam Mateusz Suchecki, the author,

focuses on the problems of an ageing society in Poland and the consequences of this for Polish cultural policy. In this chapter, he conducts an analysis of state, local government, and senior household expenditures on culture. Suchecki includes a postulate that the efforts of state and local authorities and non-profits are not only working to widen access to and the attractiveness of culture for seniors, they are also working to shape perceptions of seniors and strengthen their role in multigenerational dialog.

The next chapter in the volume is *Aspects of the impact of technological progress on the employment process: Global trends*. It focuses on questions pertaining to people of working age and the changes happening in the employment processes. The aim of this chapter by Jelena Vemić Djurković and Jovana Kisin was to identify and analyze the key global trends in employee recruitment processes that are being influenced by technological changes, especially those in information technologies, and to evaluate the opportunities and risks that these present to companies. In the context of social well-being, it must be underscored that successful recruitment processes permit companies to employ the best candidates for positions, which translates into improved financial outcomes for them, and, consequently, creates the material foundations for the well-being of individuals and society.

The sixth chapter of this volume by Kamran Valizada entitled *Ethical issues in workplaces* focuses on issues related to employment. The author attempts to answer the question of what business ethics is and what business dilemmas are. He offers the thesis that solving ethical dilemmas in the workplace requires not only interpersonal and negotiation skills, but also qualities and skills such as honesty, cooperation, respect, reliability, responsibility, etc. The reader will also find in this chapter a description of a real ethical dilemma, which the author discusses it in consequentialist terms.

Levels of well-being can deteriorate significantly as the result of random events. Insurance policies are a form of protection against the negative consequences of such events. In the chapter by Gohar Voskanyan entitled *Current situation of agricultural insurance and development trends in Armenia* familiarizes the reader with the problems of agricultural insurance in this western Asian country, and he proposes measures aimed at popularizing this type of insurance among farmers.

The chapter by Aleksandra Czarnobaj entitled *Health data in cyberspace* is a bridge between the part of the volume that focuses on socioeconomic questions associated with social well-being and that that focuses on health and medical issues. In this chapter, the author highlights the protection of health data as a special category of personal data and issues related to their cyber security, and she discusses both Polish and international standards for data protection in cyberspace.

Building social well-being requires vast material and intellectual resources that are utilized well and rationally. Implementing such strategies is often a matter of long-term endeavors. In this context, assessing the impact of the COVID-19 pandemic on social well-being is certainly an interesting area for researchers to explore. The chapters included in this volume, however, do not address issues pertaining to this as they were written in the initial stages of the pandemic.

Tomasz Plata-Przechlewski makes an interesting contribution to the discussion of excess deaths caused by COVID-19 in Poland in the chapter entitled *Excess deaths in Poland in 2020–2021: An exploratory analysis*. He underscores that the aim of the analysis was to look for strange or interesting patterns in the data and to ask questions on the topic of the number of deaths.

In the chapter entitled *Medical advice for patients with cardiovascular diseases during the COVID-19 pandemic* by Katarzyna Sygit and Kamila Kmieć is based on a literature review and provides medical recommendations for patients who are at heightened risk for developing severe illness if they are infected with the SARS-CoV-2 virus. Among other things, the reader will learn about specific recommendations for patients who have had heart attacks or have been diagnosed with hypertension or atrial fibrillation. General advice is also included on how to help prevent infection with the novel coronavirus.

Case study of a patient hospitalized with COVID-19 by Ewa Wodzikowska is the next chapter in this volume. The author analyzes the course of the illness of and the treatment and nursing care given to a 50-year-old female who was ill with COVID-19. The case study presents the possibility of applying Hildegard Peplau's theory in devising the patient's care plan and an assessment of the nursing care provided.

As is widely acknowledged, the work facing the medical personnel of hospitals during the COVID-19 pandemic has been especially challenging. Dorota Trybusińska, Małgorzata Chmielewska, and Aneta Joanna Musiał reviewed the literature to present in detail the problems medics, including nurses, faced and had to cope with during this exceptional period in their chapter entitled *Occupational risks of nurses during the COVID-19 pandemic*. The authors draw attention to the fact that working under the conditions of the COVID-19 pandemic was a great physical and mental burden for medics, and they had to cope with this burden by themselves since there was no systematic solution to guarantee that they would be able to obtain help, inter alia, from psychologists.

The COVID-19 pandemic has changed how people live in every part of the world. It has forced people to develop new ways of working, learning, spending free time, and communicating. Anna Andreeva and Radostina Kostova, the authors of *Difficulties people with hearing loss have communicating during the COVID-19 pandemic*, based their work on interviews they conducted with 42 people with hearing loss and concluded that face masks worn by interlocutors had a negative impact on the quality of communication in this group of people. Face masks hindered the perception of high-frequency speech sounds, concealed facial signals, and prevented those with impaired hearing from reading the lips of their interlocutors.

In the next chapter entitled *Telepractice in speech-language therapy during COVID-19 in Bulgaria*, Tsvetomira Boycheva and Miglena Simonska draw attention to the changes in the work of speech-language therapists under pandemic restrictions. Speech-language therapists, like many professional groups, had to rely on telecommunication to continue their work. The results of the authors' work shows how, inter alia, Bulgarian speech-language therapists used different forms of remote speech therapy and the types of disorders they were able to work on with patients. Although Bulgarian speech-language therapists found

ways of continuing therapy with patients during lockdown, the authors conclude that it is necessary to determine standards and norms for remote speech therapy and to conduct training on how to conduct remote forms of therapy for speech-language therapists.

Knowledge about the SARS-CoV-2 virus and the disease it causes can help to limit its transmission, ensure that those affected receive treatment more quickly, and thus reduce the number of deaths caused by infection with the novel coronavirus. In this context, the team of Khadiza Akter Trishna, Farhana Israt Jahan, Amika Saha, and Md. Mizanur Rahman present the results of their study on the knowledge, awareness, attitudes, and practices of inhabitants of rural areas of Bangladesh under the threat of COVID-19 in their work entitled *A cross-sectional survey on the knowledge, awareness, attitudes, and practices of the general population in a community in Bangladesh regarding COVID-19*. Data collected from December 2020 to February 2021 indicated that, at this time, respondents had only basic knowledge of the novel coronavirus, its transmission, and of the disease COVID-19.

In the final chapter entitled *Reduced expression of cytochrome 1A1 protein in the human platelets of cigarette smokers* Yazun Bashir Jarrar discusses the results of a study conducted with western blot analysis. Based on results of the analysis of blood samples from smokers and non-smokers, he revealed that smoking cigarettes lowers the expression of the CYP1A1 protein, which, according to reports from other researchers, is responsible, inter alia, for activating carcinogenic compounds.

In offering the reader this latest volume in the series *Faces of prosperity*, it is my hope that its contents will be of interest to them, and that it will stimulate further discussion on related topics. In conclusion, I thank the authors of the chapters for their contributions to this volume and for their patience in waiting for its publication.

Krystyna Strzała

Jolanta Sala*
Halina Tańska**

Polityka naukowa i innowacyjna w osiąganiu idei państwa dobrobytu

1. Wprowadzenie

Niniejsze opracowanie ma charakter jubileuszowy. W Polsce od około tysiąca lat doskonali się postrzeganie państwa dobrobytu, od trzydziestu lat realizowane są procesy transformacji systemu społeczno-gospodarczego (można przyjąć, że od 1989 r.), a przed dziesięciu laty powstał pomysł integracji międzynarodowego środowiska naukowego wokół interdyscyplinarnego obszaru „oblicza dobrobytu" w mieście Kwidzyn, symbolizującym sukces polskiej transformacji. Wobec tego pozostaje podjąć próbę odpowiedzi na pytanie, jakie oblicze dobrobytu jest najbardziej eksponowane w Polsce w 2019 r. Oczywiście odpowiedzi będą się różnić w zależności od przyjętej perspektywy – autorki niniejszego rozdziały skupiły się na roli nauki i innowacyjności w rozwoju polskiej gospodarki.

2. Idea państwa dobrobytu

Niewątpliwie pojęcia „dobrobyt" i „państwo dobrobytu" są tak pojemne, iż ogromnej rozwagi i roztropności powinien wymagać od siebie każdy, kto wypowiada się na ten temat, a w szczególności specjalista traktujący poważnie naukę i praktykę związaną z życiem społeczno-gospodarczym. Idea dobrobytu kształtowała się na przestrzeni wieków w zależności od uwarunkowań rozwojowych poszczególnych państw. Na ziemiach polskich, mimo braku ciągłości niepodległego państwa, można zaobserwować swoistą specyfikę jej postrzegania i interpretowania. Oceniając zarazem poziom teoretyczny i praktyczny programów gospodarczych i/lub polityki społecznej, stanowiących indywidualny dorobek

* Powiślańska Szkoła Wyższa w Kwidzynie.
** Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie.

w okresie od X w. do XX w., wybrano[1] 22 największe autorytety w historii polskiej myśli ekonomicznej [Sala 2013, s. 23–32]. Zgodnie z powyższymi badaniami autorytetami o istotnym wpływie na ideę państwa dobrobytu w kontekście polskiej myśli ekonomicznej od X w. do XVI w. byli przede wszystkim: Wincenty Kadłubek (1150–1223), Jan z Czarnkowa (1320–1387), Jan Długosz (1415–1480), Jan Ostroróg (1436–1501), Mikołaj Kopernik (1473–1543), Andrzej Frycz Modrzewski (1503–1572). Natomiast ideę polskiego państwa dobrobytu w okresie XVIII–XX w. kształtowali m.in.: Hugo Kołłątaj (1750–1812), Stanisław Staszic (1755–1826), Fryderyk Skarbek (1792–1866), Władysław Ochenkowski (1840–1908), Edward Abramowski (1868–1918), Adam Krzyżanowski (1873–1963), Władysław Marian Zawadzki (1885–1939), Franciszek Stefczyk (1861–1924), Eugeniusz Kwiatkowski (1888–1974), Stanisław Miłkowski (1905–1945), Michał Kalecki (1899–1970), Oskar Lange (1904–1965), Czesław Strzeszewski (1903–1999), Józef Majka (1918–1993), Stefan Wyszyński (1901–1981), Jan Paweł II (1920–2005).

Kompendium kształtowania się idei państwa dobrobytu głównie w XX i XXI stuleciu stanowi zbiorowe opracowanie poświęcone polityce gospodarczej (ekonomicznej) rozumianej jako element komplementarny do mechanizmów rynkowych, a nie konkurencyjny. W przekonaniu tego zespołu autorskiego mądra i skuteczna polityka gospodarcza jest polityką, która obejmuje „wszelką działalność służącą wpływaniu na sprawy publiczne, i to bez względu na to, kto ją prowadzi", a więc także prowadzoną przez poszczególne osoby [Winiarski red. 2012, s. 17]. Stanowisko to nie jest odosobnione i eksponuje ono kierunek działań zmierzających do osiągania idei dobrobytu. W niniejszym opracowaniu można przyjąć za autorami, iż dobrobyt oznacza zaspokajanie na wysokim poziomie biologicznych i społecznych potrzeb ludności. Do jego osiągania i powiększania konieczne jest zapewnienie wzrostu dochodu narodowego w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Wzrost gospodarczy staje się więc jednym z podstawowych kierunków polityki ekonomicznej w długim horyzoncie czasu. Na rysunku 1 przedstawiono częściową weryfikację tego założenia, wykorzystując w tym celu swego rodzaju benchmarking państw dobrobytu.

Dążenia do pomnażania bogactwa kraju i powiększania materialnych podstaw dobrobytu społecznego wiążą się zwykle z ekonomicznymi celami polityki gospodarczej [Galbraith 1973, s. 123; Stiglitz 2004, s. 320–321; Winiarski red. 2012, s. 52–60; Korenik, Szostak 2012, s. 328–329]. Droga do dobrobytu prowadzi przez optymalne wykorzystywanie zasobów, powiększanie produkcji, wzrost dochodu narodowego i racjonalizację jego podziału. Zrealizowanie strategicznych celów rozwoju wymaga odpowiedniego ukształtowania celów niższego rzędu, pozwalających stopniowo konkretyzować działania polityki ekonomicznej. Jedną z syntetycznych miar osiągania planowanego poziomu rozwoju jest PKB na 1 mieszkańca, a przedstawienie tego poziomu w relacji z celem niższego rzędu pozwala wnioskować o znaczeniu tegoż konkretnego celu.

[1] Przy zastosowaniu autorskiej metody kwalifikowanego wyboru opartej na teorii podejmowania optymalnych decyzji (m.in. benchmarkingu).

Rysunek 1. Współzależność PKB i nakładów na prace naukowo-badawcze

Źródło: opracowanie własne na podstawie: „Z Prac Zakładu Badań Statystyczno-Ekonomicznych. Ekspertyzy i Notatki" 1992, z. 2, za: [Korenik, Szostak 2012, s. 330].

Podobnie do powszechnie uznanych priorytetów, do zbioru celów niższego rzędu zalicza się wzrost przedsiębiorczości, inicjatywności i innowacyjności podmiotów funkcjonujących w gospodarce. Powszechna jest także zgoda co do tego, iż rozwój gospodarki ma służyć społeczeństwu i powinien być drogą do wzrostu społecznego dobrobytu. Tak więc dążenie do podnoszenia dobrobytu jest wysoko usytuowanym ogólnym kierunkiem celu polityki gospodarczej [Winiarski red. 2012, s. 53–55]. Wielu znawców polityki gospodarczej [m.in. Stiglitz 2004, s. 20, 412; Winiarski red. 2012, s. 63; Korenik, Szostak 2012, s. 325–348] za bardzo ważny mechanizm kształtowania czynników rozwoju uważa politykę naukową i innowacyjną, które służą stymulowaniu badań naukowych oraz zapewnieniu sprawnego wdrażania osiągnięć nauki i techniki do praktyki gospodarczej.

Kluczowe jest zorientowanie zadań polityki gospodarczej (ekonomicznej) jako nauki na udzielanie „rad w sprawie sposobów praktycznego postępowania w celu kształtowania rozwoju gospodarczego i warunków gospodarczego dobrobytu", jak również na aplikacyjne funkcje tej dyscypliny we wskazywaniu dróg kształtowania dobrobytu [Winiarski red. 2012, s.19–20]. Jest to stanowisko polskich profesorów ekonomii sprzed ponad 100 laty, tj. Romana Milewskiego i Henryka Radziszewskiego, które nabrało szczególnego znaczenia dla państw w XXI w. w warunkach globalizacji ekonomicznej [Szapiel 2012]. Perspektywa ta ponadto inspiruje do tworzenia wizji globalizacji sprawiedliwej [Stiglitz 2007] i racjonalnej [Fukuyama 2005].

3. Polityka naukowa i innowacyjna

W statystyce publicznej krajów UE i OECD za podstawowe wskaźniki nakładów wewnętrznych na działalność badawczą i rozwojową przyjęto m.in.: pracujących w B + R na 1000 pracujących oraz pracowników naukowo-badawczych na 1000 pracujących. Kształtowanie się obu wskaźników w Polsce w latach 2013–2017 zobrazowano na rysunku 2.

Rysunek 2. Liczba osób pracujących w B + R na 1000 pracujących oraz pracowników naukowo-badawczych na 1000 pracujących w Polsce w latach 2013–2017

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [GUS 2018, s. 16].

Nieznacznie rosnące wartości obu wskaźników świadczą o wyborze dobrego kierunku, ale nie wskazują na rezultaty polityki naukowej i innowacyjnej w Polsce. Liczby personelu zaangażowanego w badania naukowe i prace rozwojowe są odnotowane zarówno w osobach (239,3 tys. osób w 2017 r.), jak i w tzw. etatach (144,1 tys. EPC, tj. ekwiwalentów pełnego czasu pracy), co oznacza, że zatrudnienie w etatach wynosi tylko 60,2% pełnego potencjału. Ponadto wyodrębnia się personel wewnętrzny i zewnętrzny, a także personel według sektorów: przedsiębiorstw, szkolnictwa wyższego, rządowego i prywatnych instytucji niekomercyjnych. Na poniższym wykresie (rys. 3) przedstawiono nakłady wewnętrzne wartościowo i ich strukturę na działalność B + R według sektorów jednostki sprawozdawczej. Niewątpliwie największe nakłady wewnętrzne na działalność badawczo-rozwojową poniósł w 2017 r. sektor przedsiębiorstw (13 272 mln zł, 65%) i były one blisko dwukrotnie wyższe od nakładów sektora szkolnictwa wyższego (6 765 mln zł, 33%). Jednak specyfika obu tych sektorów objętych jedną polityką jest znacznie bardziej zróżnicowana i wiąże się z odmiennym podejściem w celu stymulowania ich rozwoju na rzecz idei państwa dobrobytu. Analizę stanu z perspektywy skali nakładów na działalność B + R zobrazowano na rysunku 3 i uszczegółowiono na rysunku 4.

Dalsze uszczegółowione dane analizy stanu działalności B + R zaprezentowano na rysunku 5 w kontekście wykształcenia personelu B + R oraz na rysunku 6 w kontekście aparatury naukowo-badawczej.

Rysunek 3. Nakłady wewnętrzne w mln zł i w procentach na działalność B + R według sektorów w Polsce w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [GUS 2018, s. 21].

Rysunek 4. Nakłady wewnętrzne na działalność B + R ogółem i nakłady przedsiębiorstwa w mln zł w Polsce w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [GUS 2018, s. 22].

Rysunek 5. Personel B + R wewnętrzny według wykształcenia w wybranych grupach działalności w Polsce w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [GUS 2018, s. 57].

Rysunek 6. Porównanie sektorów przedsiębiorstw i szkolnictwa wyższego w zakresie liczby podmiotów oraz wartości brutto aparatury naukowo-badawczej w mln zł w Polsce w 2017 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie: [GUS 2018, s. 30].

Syntetyczne wyniki analizy ilościowej stanu działalności B + R w sektorach przedsiębiorstw i szkolnictwa wyższego warto rozszerzyć o analizę zapisów zawartych w dokumentach o charakterze strategicznym dla rozwoju życia społeczno-gospodarczego w Polsce. Zaliczyć do nich można raport *Polska 2030. Wyzwania rozwojowe* [Boni red. 2009] oraz *Strategię na rzecz odpowiedzialnego rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)* [Kancelaria Prezesa Rady Ministrów 2017]. Warto zaznaczyć, że żadna z tych publikacji nie jest bezpośrednio poświęcona polityce naukowej i innowacyjnej, jednak zagadnienie to stanowi istotną część składową zaprezentowanych danych.

W założeniach polityki z 2009 r. obszar ten nosił nazwę: „gospodarka oparta na wiedzy i rozwój kapitału intelektualnego" [Boni red. 2009, s. 204–235]. W jego ramach zidentyfikowano istotną barierę we współpracy świata biznesu i świata nauki: „stereotypy i brak zaufania" [Boni red. 2009, s. 216], ponadto określono dla niego miary sukcesu w 2030 r., wśród których warto wskazać na następujące:

- „zwiększenie nakładów na B + R do 4% PKB rocznie, z czego co najmniej 2% powinno pochodzić ze środków prywatnych,
- zmniejszenie odsetka naukowców pracujących w sektorze publicznym z obecnego poziomu 92% do 60% i odpowiednio wzrost odsetka naukowców zatrudnionych w sektorze prywatnym z 8% do 40%,
- wzrost liczby patentów uzyskiwanych przez obywateli polskich w Europejskim Urzędzie Patentowym z 4 do 40 patentów na 1 mln mieszkańców [...],
- zwiększenie odsetka polskich prac naukowych w puli cytowań z ok. 0,5% obecnie do 3% w 2030 roku, a także podniesienie udziału polskich autorów w grupie najwyżej cytowanych publikacji na świecie z 2 do 10 na 4000 naukowców" [Boni red. 2009, s. 381].

Natomiast w odniesieniu do założeń polityki z 2017 r. wśród celów szczegółowych uwzględniono „Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane

Krystyna Strzała – prof. dr hab., współzałożycielka, pierwsza i obecna rektor Powiślańskiej Szkoły Wyższej w Kwidzynie. Przez wiele lat związana z Katedrą Ekonometrii na Wydziale Zarządzania Uniwersytetu Gdańskiego. Autorka licznych artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach międzynarodowych, monografii, a także współautorka podręczników akademickich. Jej zainteresowania naukowo-badawcze koncentrują się wokół problematyki weryfikacji hipotez makroekonomicznych, dobrobytu społecznego oraz diagnozowania i prognozowania koniunktury. Prowadziła badania naukowe we współpracy z naukowcami London Business School oraz University of Leicester w ramach projektów finansowanych z funduszy Unii Europejskiej.

W monografii *Oblicza dobrobytu – wybrane zagadnienia. Tom V* przedstawiono poglądy i wyniki badań naukowców zainteresowanych problematyką dobrobytu społeczno-ekonomicznego, reprezentujących ośrodki naukowe w kraju i za granicą (Armenia, Azerbejdżan, Bangladesz, Bułgaria, Jordania, Serbia). Podejmowana tematyka obejmuje szerokie spektrum zagadnień: od rozważań skupionych wokół pojęcia dobrobytu w perspektywie społecznej i ekonomicznej, poprzez omówienie wybranych problemów związanych z rozwojem nowych technologii w kontekście budowania dobrobytu, aż do przedstawienia wyników badań przeprowadzonych na gruncie nauk medycznych i nauk o zdrowiu, w tym analiz dotyczących choroby COVID-19 i pandemii koronawirusa.

Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego

Powiślańska Szkoła Wyższa

ISBN 978-83-8206-504-6
ISBN 978-83-956346-1-1

ISBN 978-83-8206-504-6
9 788382 065046

27,30 zł (w tym 5% VAT)